

Arbeids- og sosialdepartementet
v/ politisk ledelse
Postboks 8019 Dep
0030 Oslo

Oslo, 08.02.2016

Innspill til statsbudsjettet 2017

HLF (Hørselshemmedes Landsforbund) ønsker med dette å overbringe våre forventninger til statsbudsjettet for 2017.

HLF er Norges største organisasjon for mennesker med funksjonsnedsettelse med rundt 60 000 medlemmer. 14,5 % av Norges befolkning over 20 år¹ har en hørselshemming som påvirker hverdagen, som sosial isolasjon og frafall fra utdanning og arbeidsliv. En del av disse har behov for omfattende rehabilitering, mens andre trenger tilrettelegging, hjelpemidler og kunnskap i å mestre sin hverdag. Gruppen hørselshemmet er mangfoldig og stadig flere rammes av hørselsnedsettelse. Anslag viser at det i 2020 vil være om lag en million av Norges befolkning som vil ha en hørselsutfordring.

1. Helhetlig gjennomgang av hjelpemiddelområdet

Vi viser til det regjeringsnedsatte ekspertutvalget som har som mandat å foreta en helhetlig gjennomgang av hjelpemiddelområdet og ber om at brukervedvirkningen er reell og i nær dialog med de brukerorganisasjonene som blir berørt av gjennomgangen og eventuelle endringer. Vi ber også om at arbeidet ikke gjøres stykkevis og delt, men er helhetlig og gjennomarbeidet. Vi vil fraråde at eventuelle endringer blir gjort kjent gjennom offentliggjøringen av for eksempel statsbudsjettet.

For HLFs brukergrupper har det spesielt vært et fokus på rettighetsfestelsen til og finansieringsansvaret av opplæringsansvaret for sansetapgruppa til bedring av funksjonsevnen i dagliglivet (som i dag er hjemlet i Folketrygdloven § 10-7 tredje ledd), finansieringsansvaret for høreapparater og tinnitusmaskerere og en reell rett og tilgang til tolk. For øvrig er også andre hørselstekniske hjelpemidler viktig for vår brukergruppe.

Vi stiller oss til rådighet for regjeringen i denne gjennomgangen.

2. Mer kunnskap for å fatte de riktige beslutningene, hørsel og HUNT 4.

Helseundersøkelsene i Nord-Trøndelag (HUNT) samler inn opplysninger og biologisk materiale for å forske på folkehelse. Gjennom blant annet bevilgningene til Helse- og omsorgsdepartementet er hovedundersøkelsen til HUNT 4 fullfinansiert. Undersøkelsen starter opp høsten 2017. Hørsel er ikke en del av denne, men må finansieres som en tilleggsundersøkelse med en kostnadsramme på rundt 10 millioner kroner.

Det er lite forskning på hørsel og hørselsrelaterte problemstillinger i Norge. Den siste hørselsundersøkelsen var en del av helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag 1995-1997 (HUNT) og oppdatert forskning er nødvendig. Demografiske variabler har endret seg og befolkningen er siden 90-tallet blitt mer eksponert for støykilder i arbeidslivet og på fritiden. Ved at hørsel innlemmes i HUNT 4 vil en få et unikt og longitudinelt materiale å utarbeide forskning fra, da en kan se nye funn i sammenheng med materialet fra HUNT 2.

Årsaken til at vi ber om finansiering fra Arbeids- og sosialdepartementet er at arbeidsliv og hørsel da kan bli en del av undersøkelsen. Dette vil gi Arbeids- og sosialdepartementet en unik mulighet til å innhente ny og oppdatert kunnskap når viktige beslutninger og veivalg skal tas, spesielt tilknyttet hørsel og arbeidsliv. En slik bevilgning kan også knyttes til for eksempel STAMI.

¹ Engdahl B, Tambs K, Borchgrevink HM, Hoffman HJ. Screened and unscreened hearing threshold levels for the adult population: Results from the Nord-Trøndelag Hearing Loss Study. Int J Audiol. 2005; 44:213-30.
http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=239&trg=Content_6496&Main_6157=6263:0:25.6102&MainContent_6263=6496:0:25.6109&Content_6496=6178:50246:25.6109:0:6562:14:::0:0

Hørsel som en del av HUNT 4 vil også kunne gi kunnskap om hvordan en mest målrettet og effektivt kan drive forebygging. Statens Arbeidsmiljøinstitutt har publisert en rapport² om støyrelatert helse. Støy anses som en av de største problemene i arbeidslivet og nedsatt hørsel er den best dokumenterte helseeffekten av yrkesmessig støyeksponering. 86 000 nordmenn har pådratt seg hørselsskade som følge av støyeksponering i arbeidslivet. Innmeldte hørselsskader til Arbeidstilsynet ligger konstant mellom 1500 og 2000 årlig, samt at antall skader i petroleumsindustrien er økende. Tinnitus ("øresus") rammer om lag 15 prosent³ av befolkningen og kan hos noen være invalidiserende. Tinnitus er forbundet med nedsatt hørsel, støypåvirkning, tretthet, stress og ulike helseplager og øker med alderen. Helseskadende ved støyeksponering tilsier at det er viktig å prioritere samt ha fokus på forebygging av arbeidsrelatert støy.

Vi ber Arbeids- og sosialdepartementet gå i dialog med Helse- og omsorgsdepartementet om hvordan finansiere at hørsel blir en del av HUNT 4. Vi ber dere også se til punkt 3 nedenfor. Dette innspillet tas også med til Helse- og omsorgsdepartementet.

HLF ønsker:

- At Arbeids- og sosialdepartementet bevilger midler til at hørsel blir en del av befolkningsundersøkelse i Nord-Trøndelag HUNT 4, der fokus også blir tilknyttet arbeidsliv.

3. En helhetlig oppfølgingsplan for hørselshemmede

Prop. 1 S (2015-2016) fra Arbeids- og sosialdepartementet redegjør for økte utfordringer knyttet til at flere personer vil få varig hørselstap på grunn av økt levealder og at flere unge vil kunne få varig hørselstap grunnet støyskader. Videre rapporteres det om økt tilrettelegging på arbeidsplassen og økte utgifter til tolkehjelp. Socialforskningsinstituttet i Danmark har beregnet at det danske samfunn årlig taper 2,7 milliarder i arbeidsproduksjon, på at hørselshemmede ikke får riktig og tidlig nok rehabilitering⁴.

HLF er bekymret for at det dokumenterte behovet ikke møtes med rehabiliterings- og mestringsiltak for å motvirke negative konsekvenser ved det å ha hørselshemming.

I tillegg viser både norske og internasjonale studier at mange høreapparater ikke tas i bruk, fordi tilpasning og opplæringen i bruken er mangelfull. Tallet kan være så høyt som 22 prosent⁵. Tar vi utgangspunkt i bevilgningen for 2016, kan det innebære at høreapparater for rundt 130 millioner kroner årlig som regelrett legges i en skuff. I tillegg kommer andre store samfunnsmessige kostnader, både på individ- og samfunnsnivå. HLF vet at tilpasning og opplæring i bruk av høreapparater sorterer hovedsakelig under Helse- og omsorgsdepartementet sin ansvarsportefølje. Men, det betyr ikke Arbeids- og sosialdepartementet kan lukke øynene for dette, da hørselshemming også innvirker på dette departementets virkefelt.

HLF etterlyser en helhetlig oppfølgingsplan for personer med hørselshemming. Vi oppfordrer Arbeids- og sosialdepartementet til å utarbeide dette i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet. HLF stiller sin brukerkompetanse til disposisjon i dette arbeidet. Tilsvarende forslag sendes også Helse- og omsorgsdepartementet.

HLF ønsker:

- At regjeringen utarbeider en helhetlig oppfølgingsplan for personer med hørselshemming, som inkluderer mestrings- og rehabiliteringstiltak etter å ha fått godt

² Støy i arbeidslivet og helse, nr 10 Årgang 14 2013

³ <http://www.fhi.no/tema/horsel-og-stoy/tinnitus-oresus>

⁴ Uhørt? Betydningen af nedsat hørelse for arbejdsmarkedstilnyning og arbeidsliv. København 2006, Socialforskningsinstituttet

⁵ Solheim, Jorunn: "Hearing loss in the elderly" Doktoravhandling, Universitetet i Oslo (2011)

tilpasset høreapparater og annet hørselsteknisk utstyr.

4. Tilpasningskurs

Det er viktig med en helhetlig og individuell tilpasset rehabilitering for yrkesaktive hørselshemmede, slik at de både er i stand til å gå raskere tilbake til arbeidet og beholde jobben. I rehabiliteringsfasen må det psykososiale vektlegges, med særlig fokus på mestring av sin funksjonshemming og deltakelse i arbeidslivet. Bevissthet og informasjon omkring ekstrabelastningene hørselshemmede har i arbeidslivet er av stor betydning både i det forbedrende og det forebyggende arbeidet

I dag er det få mestrings- og rehabiliteringstilbud for hørselshemmede som er yrkesaktive, er i ferd med å falle ut eller ønsker seg tilbake i arbeid. HLF Briskeby har siden 2004 holdt tilpasningskurs for voksne tinnitus- og meniererammede, personer med cochlea implantat, tunghørte og døvblitte i yrkesaktiv alder og er landets ledende fagmiljø innen området. Vi er fornøyd med at departementet ved Arbeids- og velferdsdirektoratet har imøtesett den økende etterspørselen etter kurs ved HLF Briskeby de siste årene og økt antall kursdøgn. I 2011 leverte HLF Briskeby en opptrappingsplan for 3300 kursdøgn til daværende Arbeidsdepartementet og Arbeids- og velferdsdirektoratet. For 2015 ble det innvilget 2500 kursdøgn, en økning basert på lange ventelister spesielt for kurs om tinnitusmestring. For 2016 er det innvilget 1250 for første halvår. Det er fortsatt økt etterspørsel etter kursene og spesielt er det ønskelig med tilrettelagte kurs for nærpå personer og oppfølgingskurs for tidligere deltakere ved tilpasningskursene.

HLF ønsker å være en aktiv medspiller med det offentlige for å få flere hørselshemmede til å stå i arbeid og få de som har falt ut av arbeidslivet raskere tilbake

HLF ønsker:

- En videreføring av tilpasningskursene med finansiering i folketrygden.
- En fortsatt satsing på tilpasningskurs for hørselshemmede ved HLF Briskeby

5. Høreapparater, tinnitusmaskerere og hørselstekniske hjelpemidler

Hørselshemmede har i dag en lov hjemlet rett på høreapparater gjennom folketrygden, med den finansielle sikkerheten dette innebærer. HLF ønsker ikke en endring i dette. Det er viktig å ha en fullverdig høreapparatformidling, som sikrer likt tilbud uavhengig av bosted eller økonomi. Det gjør dagens ordning. Det vil i fremtiden med den demografiske utviklingen være flere eldre som trenger høreapparater og tilhørende hjelpemidler. Det å sikre at disse menneskene har optimale høreapparater og hjelpemidler vil føre til aktive eldre og lengre botid hjemme.

Norge trenger flere hender i arbeid. Hørselshemmede som har behov for, men som ikke får tilrettelegging og hjelpemidler, faller svært enkelt ut av jobb. Det er viktig med en optimal formidling av høreapparater, tinnitusmaskerere og andre hørselstekniske hjelpemidler. I tillegg er det viktig for å sikre god nytte av høreapparatene sine, at brukeren må tilbys god opplæring og oppfølging som ledd i mestringsprosessen. Lange ventetider kan også gi andre samfunnsøkonomiske kostnader, som sykemelding og frafall fra aktiv samfunns- og yrkesdeltakelse. Dette gjelder også ventetid på reparasjoner av tildelte hjelpemidler.

HLF ønsker:

- Å beholde dagens finansieringsansvar for høreapparater, tinnitusmaskerere og hørselstekniske hjelpemidler i folketrygden
- At høreapparatbrukeren tilbys god opplæring og oppfølging som ledd i rehabiliteringsprosessen, i tråd med standarden for høreapparatformidling.
- At det kortes ned på ventetider på tildeling og reparasjoner av høreapparater

- At høreapparater skal være gratis for brukeren

6. Tolk

Mange hørselshemmede er avhengige av skriveolk for å være en aktiv deltaker under utdannelsen, i arbeidslivet, i organisasjonslivet og på fritiden generelt. HLF får tilbakemelding om at hørselshemmede får avslag på skriveolk. Planlagte aktiviteter må derfor avlyses og aktiv samfunnsdeltakelse hindres. Resultatet blir ofte sosial tilbaketrekking, isolasjon og ensomhet. Tolketjenesten begrunner avslag med at det ikke er kapasitet nok, at det er for få tolker til å ta skriveolkoppdrag og at tolkene ikke kan pålegges å arbeide kveld eller helg. Det siste begrunnes i at de fleste skriveolkene er frilansere. For brukerne er det rettighetsbrudd som støter dem ut av aktiv samfunnsdeltakelse.

HLF er fornøyd med den økte satsingen på tolkeområdet de siste årene og opprettelsen av eget deltidsstudium som pilotprosjekt for utdanning av skriveolker ved Høgskolen i Bergen. Det er viktig å opprettholde fokuset på tolkeområdet som helhet, men spesielt på gode formidlingsrutiner og på rekruttering. Det må ansettes egne skriveolketolker i tolketjenesten, slik at også kortvarige og mer ugunstige oppdrag dekkes.

I statsbudsjettforelegget for 2015-2016 vedgår Arbeids- og sosialdepartementet at det er en utfordring å sikre full dekning av tolkebrukernes behov for tolking. Årsaken er at flere unge hørselshemmede tar høyere utdanning og at det er økt satsing på bruk av tolk i arbeidslivet. Dette viser hvor samfunnsøkonomisk viktig tolking som hjelpemiddel er. Det motsatte utfallet kan bli negative konsekvenser knyttet til deltakelse i arbeidslivet, utdanningsløpet og organisasjons- og samfunnsdeltakelse

Vi imøteser gjennomgangen av tolkeområdet som er blitt gjort i 2015/16 og stiller oss til rådighet for å utforme en tolketjeneste til beste for brukeren.

HLF ønsker:

- En fortsatt satsing på tolkeområdet og særskilt på skriveolk
- At det ansettes flere offentlige skriveolker

7. Talegjenkjenningsprogram

HLF er særdeles fornøyd med regjeringens arbeid med å utvikle talegjenkjenning på norsk. Dette er et verktøy for å få tale til tekst som HLF har jobbet lenge for. Utviklingen av talegjenkjenningsteknologi vil nok medføre fremtidige kostnader som må tas hensyn til i kommende statsbudsjetter, slik at prosjektet ikke strander på økonomi. Også i dette arbeidet stiller vi vår brukerkompetanse til rådighet.

HLF ønsker:

- En videreføring av satsingen på utvikling av talegjenkjenningsprogram

HLF ser frem til et samarbeid om statsbudsjettet for 2017 og håper regjeringen evner å prioritere disse viktige områdene. Ta gjerne kontakt hvis vi kan bidra med noe, da HLF ønsker å være en medspiller med det offentlige for å gjøre hverdagen bedre for landets over 700 000 hørselshemmede.

Med vennlig hilsen

Anders Hegre
Generalsekretær

Merete J. Orholm
Leder av interessepolitisk avdeling